

Jesus som frelser - men møder missionæren egentlig sin afrikanske tilhører med det budskab?

Flemming Hansen
Frimenighedspræst i Århus og pendlermissionær i Tanzania¹
fh@dml.dk

Introduktion

Levet liv og levende kontekst former os. Min tidligste kontekst er en opvækst blandt missionske efterkommere af De stærke Jyder i Øster Snede Sogn med en stærk enhedspræget luthersk kirkelighed kombineret med missionsbevægelsernes friere og mere pietistiske tilgang til tingene. Dernæst en studietid, hvor jeg konverterede til LM, og blev del af en mere lavkirkelig, roseniansk kontekst. Så mange års arbejde i den lutherske kirke i Tanzania. Alle steder har et centralt element været ”Jesus som frelser”. Ordene har langt på vej været de samme, men liv og kontekst har gjort meget ved forståelsen af dem. Her vil jeg koncentrere mig om den østafrikanske kontekst. ”Dit liv taler så højt, at jeg ikke kan høre dit budskab”, kan man høre nogen sige. Det gælder i høj grad her.

Sproget i min første andagt i Tanzania på nationalsproget swahili var sandsynligvis relativt korrekt, men det var et uhyre simpelt og meget a-kontekstuel swahili. Meningen var givetvis stort set uforståelig, idet jeg talte, som om jeg befandt mig i et missionshus i Vestjylland, hvor man taler kontekstuel indforstået om Jesus som frelser med ord, som måske giver mening i Videbæk, men ikke i Morogoro. Og det siger jeg, samtidig med, at jeg er fuldt overbevist om, at Ordet, Guds ord, har den kraft i sig, der skaber, hvad det siger. At Jesus er frelser i Tanzania præcis på samme måde, som han er alle andre steder.

¹ Jeg reflekterer her kritisk over oplevelser i lutherske kontekster i Tanzania. Jeg har været missionær i ELCT (Evangelical Lutheran Church Tanzania) 1986 – 1998 og pendlermissionær samme sted 2013-2019 med mindst én udsendelse årligt i 5-8 uger. I 2001 – 2005 var jeg PhD-stipendiat ved Århus Universitet med projektet ”Mission, Church and Tradition in Context. Emic Perspectives on the Encounter and Tension between Traditional Bena Religion and Lutheran Christianity in Ulanga, Tanzania”. Essayet er en delvis omarbejdet artikel bragt i tidsskriftet ”Ny Mission nr. 25 Grænsegængere. Missionærer, kultur og den moderne verden”. Dansk Missionsråd 2013 (red. Mogens S. Mogensén) side 37ff.

Alligevel er det vores opgave at være kontekstuel nærværende med en erkendelse af, at konteksten former de ord, vi bruger, og dermed det budskab, vi prøver at formidle – mere end vi ofte er bevidste om.

Forudsætninger for at mødes

Da jeg i januar 1987 efter tre måneder på sprogskole begyndte at undervise, kunne jeg næsten intet swahili. Jeg skrev alt det, jeg ville lære eleverne i undervisningen, ordret ned, men kunne ofte ikke huske, hvad alle ordene betød, når jeg stod og læste op i klassen. Elevernes udbytte af denne undervisning var selvsagt minimalt, hvad de da også 10 år senere indrømmede. Lokal kultur anede jeg intet om. Absolut intet.

Men sindet var åbent, og efterhånden fik de lært mig mere og mere. Det talte sprog er en vigtig indgang til mødet med den lokale kultur. Nu påstår tanzaniere, at mit swahili er godt. Selv synes jeg stadig, at der mangler meget, men når jeg lytter til nyankomne europæere, kan jeg dog godt høre, at jeg er kommet et stykke af vejen ...

Tillid er dog også vigtig, og den opbygges først og fremmest ved samvær. Når jeg ser tilbage, ved jeg ikke, hvornår de lokale kristne rigtig begyndte at vise *mig* tillid. Måske da de begyndte at sige mig imod og skælde mig ud.

Kultur er jo mange ting, men har jeg som missionær *mødt* den lokale kultur sådan, at jeg kan tale forståeligt ind i den? For så vidt som kultur er mennesker, har jeg selvfølgelig. Paul Hiebert definerer kultur på følgende måde

“the more or less integrated systems of beliefs, feelings, values and worldview shared by a group of people and communicated by means of their systems of symbols.”²

I det lys kan jeg jo godt spørge mig selv, hvor meget jeg egentlig har mødt den lokale kultur. Men på den anden side, dér hvor den personlige erfaring ikke strækker til, dér lægger min lokale tanzaniske medvandrers tillidsfulde fortællinger så de mil til, som jeg ikke selv magtede at gå. Derfor vil jeg nu tage mine læsere med på nogle af de mil, jeg ikke selv magtede at gå og lade ham fortælle, hvordan han oplevede mødet. For derigennem at vise, hvordan man bliver bedre til at kunne forkynde Jesus som frelser.

Missionæren, den fremmede

Dem, der altid har travlt. I hvert fald langt de fleste. Byggeri, undervisning, forberedelse, planlægning, prædiken. Og, som medvandreren sagde, *du kan ikke lære konteksten at kende uden at bruge tid med folk i deres huse*. Nogle har gjort det. De fleste insisterer bare på, at de kender konteksten.

² Hiebert 1995:37

Men hvem af dem har været med, når Satan-trommerne buldrede fredag aften? Eller været vidne til, at nogle af angst for at blive straffet af forfædrene for ikke at have levet op til deres bestemmelser, fik dem til at ofre til dem? Eller overværet, hvordan livet snørede sig sammen hos en anden af angst for at få kastet en forbandelse på sig af naboen? Eller oplevet, når lægerne på missionshospitalet nok kunne give en klinisk begrundelse for sygdommen og dødsfaldet, men ikke som den lokale sandsiger kunne fortælle, *hvorfor* vedkommende var blevet syg og døde?

Samtidig ser det jo ud til, at missionæren selv bruger traditionel trolddomsmedicin. Hvad skal han ellers bruge alle de blomster til rundt om sit hus? Og hvorfor tog han hjem, kort efter at babyen blev født? Han turde åbenbart ikke give hende den beskyttende medicin her, hvor folk kunne se det. At den lokale trolddomsmedicin ikke bed på missionæren, skyldes sikkert, at han kommer fra en anden stamme. Det er ellers blevet prøvet flere gange.

Han prædiker godt, men det er som om prædikenen ikke har fat i det reelle liv. Han siger, at *uchawi* (trolddom) nok eksisterer, men ikke skal adlydes, men når nu amuletterne virkelig beskytter? Og han er heller aldrig af naboerne blevet tvunget til at deltage i et ritual hos den lokale troldkvinde, for derigennem at få den trolddomskunst fjernet, som mine naboer påstod, at jeg var i besiddelse af.

Når mine medvandrere fortalte mig disse ting, blev jeg tit beskæmmet. Hvorfor vidste jeg ikke mere om dette? Og hvorfor havde jeg så travlt, når jeg i stedet skulle have siddet stille og rolig og lyttet mig ind på disse ting? Hvad hjælper det, jeg siger, at Jesus er frelser, når jeg ikke ved, hvad de reelle problemer er?

Luthersk kristendom

”Tro på Jesus, så bliver du frelst!” Mange missionærers fornemmeste opgave har været at forkynde evangeliet om Jesus Kristus til tro og efterfølgelse. Men hvad er evangeliet, og hvad er luthersk kristendom egentlig, når medvandreren aldrig har gået på bibelskole, men har levet et praktisk kristenliv i mange år i sin landsby? Her taler vi altså ikke om dogmatik og læresætninger, men om levet liv.

Og tanken kommer: Gid jeg kunne sætte mig sammen med de mange kirkegængere igen. Dem, jeg så ofte har prædikeret for uden helt at vide, hvad deres opfattelse af troen var. Sammen ville vi så italesætte *deres* liv og kristendom og de spørgsmål, det stiller. Og sammen ville vi lytte til Bibelens tale. For den er jo ikke tavs og uvidende om disse ting. Da jeg engang prædikede i en større kirke, brugte jeg et ’vers’ fra GT, der taler om at hjælpe sig selv som en del af Guds omsorg for mig. Der blev lyttet forbavset, men også intenst. Efter ti minutter måtte jeg indrømme, at verset ikke findes, og i stedet begyndte jeg at prædike over Ef. 2,8-9. Sjældent har jeg oplevet så lyttende en forsamling. For her stod der pludselig en europæer, der, jf. nedenfor, tog deres hverdag alvorlig, ved at kende den og relatere den til Bibelens tale.

For hvordan ser luthersk, dagligdags kristendom egentlig ud, når den fuldstændig subjektivt fortælles mig af en del af mine medvandrere? Den har både elementer, som jeg kendte hjemmefra – og helt nye elementer.

Dåben er konstitutiv. Det er stort set alle enige om. Nogle vil sige, at dermed er alt på plads, og egentlig behøver man ikke tænke mere på det. Evigheden hos Gud er sikret. De fleste erkender dog, at der hører meget mere til; tro for eksempel.

Men hvordan defineres *tro*? Nogle medvandrere tænker meget frygtsomt om det, for hvornår er Gud egentlig tilfreds med min tro? Andre definerer tro som tillid – den eller det, man viser tillid til og holder sig til, når livet gør ondt. Egentlig er det meget simpelt. Går man til Jesus eller til den traditionelle doktor, *the diviner*, når der er problemer? For tro handler selvfølgelig om fremtiden i Himlen, men i mindst lige så høj grad også om nutiden. Tro er en vanskelig og meget subjektiv størrelse.

Og så er der lige det, at med hensyn til livet her og nu, så kræver Gud, at vi spiller med. Selvom ingen af medvandlerne præcist kan sige, hvor det står, findes følgende vers nemlig i GT, siger mange: *Gud siger: 'Hjælp dig selv, så skal jeg hjælpe dig'. Du kan ikke bare alene regne med Gud.* Første gang, jeg hørte det, troede jeg simpelthen ikke på det, men jeg har fået det bekræftet masser af gange af både læg og lærer. Dogmet har store implikationer for liv og gudsforhold. Det knuser enhver tanke om, at mennesket er dybt fortabt i sig selv og intet kan udrette over for Gud. Tværtimod er det gudvillet og velbehageligt dels at bidrage til frelsen med gode gerninger, dels at gøre det, der står i ens magt for at livet kan blive så godt som muligt. At gå til den traditionelle doktor og få stillet diagnose og modtage behandling er efter Guds vilje, selvom denne doktor uden tvivl handler under satanisk inspiration. For det er livsbevarende og en del af den kristnes egen indsats ud fra det pågældende 'bibelord'. At mange præster og evangelister siger nej til dette, det er dybest set uforståeligt, for på den måde konflikter de jo med Gud selv.

Jesus er frelser, og derfor er det – selvsagt – helt afgørende med *en begravelse* med kirkelig betjening. Dette er for mange den sikre billet til Himlen. Men denne begravelse kan visse steder kun blive dem til del, som i dødsøjeblikket ikke er i kirketugt. Medvandrere har fortalt om fortvivlede efterladte, som presser præster til at foretage en kirkelig begravelse, selvom den afdøde egentlig ikke er berettiget til det.

Denne beskrivelse af luthersk, dagligdags kristendom er ikke på nogen måde karikeret, men den er selvsagt heller ikke dækkende for alle mine medvandrere. Flere af dem beretter om en dyb afhængighed af Jesus og en helt igennem positiv bibelbundet kristendom med stor daglig afhængighed af Guds nåde og af syndernes uforskyldte tilgivelse for Jesu skyld. De andre beretninger kommer bare til at fylde meget i min bevidsthed, fordi de er så fremmede for mig. Men i mine medvandleres kontekst fylder de rigtig meget for mange mennesker, der definerer sig selv som lutherske kristne.

Medvandlerens verdensbillede

Når jeg derfor, som noget af det sidste her, vil prøve at sige lidt om mine medvandleres verdensbillede, må jeg bare konstatere, at det er meget anderledes end mit.

For det første oplever de – på godt og ondt – en bundethed til slægten og omgivelserne i øvrigt, som jeg slet ikke kender fra min i øvrigt velfungerende danske familiesammenhæng. Jeg genkender godt det som kristen at leve i en kontekst, hvor der tages uhyre lidt hensyn til mine værdier. Men jeg bliver

slet ikke på samme måde som dem presset til at deltage i disse ting. Min evt. ikke kristne families ve og vel er ikke afhængig af, at vi sammen ærer forfædrene ved hjælp af kendte ritualer. Og de er ikke bange for, at det, at jeg ikke bruger beskyttelsesmedicin, en dag vil ramme dem. Mine naboer har aldrig – af angst for mig eller i misundelse over mig – sendt mig til troldmand, for at jeg gennem et hedensk og ydmygende ritual skulle slippe af med en påstået trolddomskunst. Om end min medvandrer langt på vej personligt har forladt denne vej, så lever han dog således hele tiden i presset fra naboer og familie.

Det kunne se ud, som om det gamle stadig har godt fat i min medvandrer. For det har godt fat i dem, han lever sin hverdag med. De løser jo stadig dagligdags problemer og udfordringer sammen med deres familier, som er dybt afhængige af trolddommen. Når så ydermere dogmet om selvhjulpethed har så godt fat i mange i kirken, ja, så er skridtet til at løse dagens problemer ved hjælp af traditionelle midler faktisk ikke ret stort.

Jesus er frelser

Når jeg kommer til Tanzania igen, så vil jeg minde mig selv om at være endnu mere til stede. Kun den, der reelt er til stede, og gennem tilstedeværelse viser tillid, får reelt vist tillid – og dermed givet indsigt! Jeg vil lytte og prøve at forstå. Og så vil jeg prædike evangeliet lige ind i den kultur og kontekst, som er dér. Jeg ved, at Jesus både er frelser i Videbæk og i Morogoro. Og endda på samme måde. Men konteksten og kulturen er meget forskellig, og begge steder skal vi tage rigtig meget hensyn til den, når vi møder mennesker. Vi skal nemlig møde dem, præcis, hvor de er!

Litteratur

Hansen, Flemming. 2005. *Mission, Church and Tradition in Context. Emic Perspectives on the Encounter and Tension between Traditional Bena Religion and Lutheran Christianity in Ulanga, Tanzania*. Aarhus: PHD dissertation, Faculty of Theology, University of Aarhus.

Hiebert, P. G., and E. H. Meneses. 1995. *Incarnational Ministry. Planting Churches in Band, Tribal, Peasant, and Urban Societies*. Michigan: Baker Books.